

matkasimme vielä koko seuraavan päivän ja tulimme vasta illalla perille. Nyt kulkee saman matkan puolesakolmatta tunnissa. Niin suuri on eroitus höyryn ja hevosen voiman välillä.

Rautatiellä kulkeminen on hyvin merkittävää ja samalla myös huvittavaa. Onpahan se lystiä, kun enemmän kuin kolmen peninkulman wauhdilla tunnissa lennetään eteenpäin. Kun ajetaan kyyhdillä tahti omilla hevosilla ja ajaja heiluttaa ruoskaansa, niin aina tulee säälä hevos-parvoja, joiden useinkin toivomuksessa päivän helteessä, jolloin ihminen tuskin käydäkään tahtoisi, tähtyy juosta ja vielä päällisiksi wettää raskaita waunuja suurissa wastamäissä ja paksussa hieksassa. Jos sentu on launista, niin tosin mieluisemmin kuljen omilla hevosilla kuin rautatietä; mutta joutuisasta ja halvemmasta matkan perille pääsemisestä on kuitenkin niin paljo hyötyä, että jokainen ennemmin lähtee rautateisiin. Serkkuni Kaarle, jonka kanssa monta kertaa matkustin, ei koskaan woinut juostua tähän joutuisuuteen ja kireeseen. Kertaa useammin tapahtui, että kun hän iskitän waunussa ajaen tuli rautatienkartanoon, niin jopa wihelsikin höyryweturin (lokomotivi) ja waunujuna meni menojaan. Ensi kerralla hän kyllä huusi: „odottakaa, odottakaa! minä kanssa tahdon mukaan tulla!“ mutta höyryweturilla ei ole korvia, se menee waan nenäänsä myöten eteenpäin; höyrylaiwa ehkä olisi minuutin odottanut, mutta höyrywaunu ei huoli mistään. Kerran taas tuli Kaarle serkkuni oikeaan aikaan ja pääsi mukaan. Tiellä tuli hänen nälkä, hän astui ulos waunusta Hywingällä ja meni yhdesä muiden matkustajain kanssa pyhäspaikan jaliin syömään. Pitäisest rihtäävät kaikki pöydän eteen, kuka ottaa kupin kahwia, kuka pyhittää putelin olutta, mikä sieppaa woileiwän juuston kanssa, mikä woileipää ja wafikanpaistia. Kaarle serkku tunkei se warkalleen edes ja silmäilee ruokia; kahwi on hänestä hien kuumaa, olut liian wälewätä, juusto kuivaa, wafikanliha liian wähän paistettua, paras lienee ottaa puteli selteri-

wettä: ei tofi, onpahan leiwostakkukin kylläsi. Istuu sitte pöydän ääreen, panee piippunsa ja sytyttää sen, ja asettaa lautasen eteenjä. So wiheltää lokomotivi. Mitä nyt? joko juna lähtee? „Tule pian!“ huudan minä. Kaarle serkku ottaa muristen leiwostakkunsa, unohtaa piippunsa ja toruelee koko seuraawan wälin. — Mutta niinpä sen aina käy, joka lapsuudessaan on tottunut hitaaksi eikä ottamaan ajasta waaria. Toiwoni on, lapsi kullat, ett'ei kukaan teistä ole serkku Kaarlen tapainen; mutta jos kuitenkin joku ansaitsee saada nimen serkku Pitainen, niin hän aina muistakoon, että hänen pitää mennä eteenpäin höyryllä, sillä muuten hän jää karkista muista ihmisistä perään, ja sepä se pahinta on. Eteenpäin, lapset, eteenpäin, näin kuuluu aina elämässä! — Hywästi nyt waan!

VII.

Aarniometsä.

Kun matkalle lähdetään, niin tavallisesti paljon uutta nähdään. Tähän asti olen kertonut teille kaikenlaisia siitä, miten eri tavalla matkustetaan, waan en ensinkään, mitä matkoillani olen nähnyt. Sen nyt tahdon tehdä. Hywinpä tietänette, lapsi kullat, mikä metsä on, sillä tietysti joskus olette semmoisen läpitsä kulkeneet; mutta mikä aarniometsä on, siitä pä hywin harwat teistä tietänewät. Kylläpä aarniometsänsäkin on lapsia, muttu tuskinpa ainoakaan näitä kirjeitäni sinne tulee. Aarniometsä on metsäin seassa sama kuin jättiläinen ihmisten joukossa, nimittäin hywin iso ala maata, johon mahdottoman suuria ja wanhoja puita on kaswanut ja jotka owat sidottuina toisiinsa pensaille ja muilla kasweilla, niin ett'ei semmoisessa metsässä ollenkaan saata käwellä niinkuin meidän metsissä. Senlaisia aarniometsiä wataan kaukaisissa maisa, misä wähä ihmisiä asuu ja misä

Aarniometsä

puut siis saavat vuosijatoja kasvaa rauhaassa kenenkään estämättä. Meillä kaadetaan puut osittain huoneiden ja laivojen rakentamiseksi, osittain poltettaviksi. Meidän metsissä on myös eläimiä, vaan ainoastaan jäniksiä, kettuja, susia ja karhuja; mutta aarniometsissä saa nähdä useita julmia petoeläimiä, joita vaan eläimistöistä eli menaferioista ja kuvakirjoista olette tulleet tuntemaan. Vienen jo ehkä puhunut minulla olevan niin koviin suuren halun matkustaa; mielelläni tahtoisin oppia tuntemaan koko maan, vieläpä mennä kuuhiin, jos vaan mahdollista olisi; mutta sinnepä eivät ihmiset pääsne, sillä vaikka ilmalaiwalla voi päästä pilviin saakka, niin sieltä vielä on matkaa kuuhiin. Minä olen jo nähnyt paljon asioita, olen nähnyt isoja kaupunteja, pieniä kaupunteja, kyliä, metsiä, peltoja, niittyjä, puutarhoja. Mutta kun aina olin ollut ihmisten parissa, aina semmoisilla seuduilla, joissa heti saatoin nähdä ihmisten käsien työtä tehneen; niin nyt olin aivan utelias näkemään, miten laita on niissä paikoissa, missä ei ihmisiä oleskele. „Aarniometsä“, arvelin minä, „sepä oikein ihmeellisesti näyttäne. Siellä ei ole ihmisen jalka käynyt milloinkaan“. Läskin siis menemään, ajoin troskalla rautatiekartanoon, sieltä rautatietä Helsinkiin, täältä höyrylaidalla „Alexander“ Vyppettiin ja sitte Hampurista purjelaidalla Amerikkaan. Siellä tulinkin suureen kaupunkiin, sillä aarniometsiä ei heti meren rannalla ole. Tässä kaupungissa tapasin erään miehen, joka mieli myydä minulle jonkun alan aarniometsiä. Hän näytti minulle kartasta, missä se oli, minä maksoin hänelle vähäisen summan rahaa ja läskin sitte etsimään metsätilustani. Minä tiesin saavani siellä olla ihan yksin enkä löytäwäni mitään huonetta enkä mitään ruokaa; tiesin pitävän itse rakentaa huoneeni ja itse hankkia ruokaa. Huoneuksen rakentamista vasten täytyi minun kaataa puita aarniometsästä ja sitä en woinut tehdä kynäveitsellä, joka oli taskusani. Aarniometsästä pitää oleman salwomiehenä ja sentähden ostin työkaluja. Vielä oli hankkiminen itselleni pyssykin, jolla

saatoin ampua paistin itselleni, sekä myös maanviljelyskaluja maata muokatakseni ja potaatteja istuttaakseni. Sitte kuljin monta päivää erästä, Mississippin nimistä, josta ylös päin ja tultuani siihen paikkaan, kussa piti nousemani maalle, otin suuren kaluarukkuni ja läksin hakemaan lähimmäistä uudistilallista. Tämä oli jo warallinen mies ja häneltä wou-rasin hewoset ja rattaat mennäkseni omaan aarniometsääni. Viimein jo yksinäni olinkin arkkuineni jättiläis-metsästä. Kuinka toisin oli minusta kaikki kuin mitä olin odottanut näkeväni. Puita, puita, yhä waan puita, pensaita, pitkää heinää, kaikenlaisia kasveja, kaikkia sekaisin, ei ensinkään a-cata maata. Huonetta rakentaakseni täytyi minun ensin raivata maa. Urwannette sen, mihin pulaan minä jouduin, waikka oli kaikenlaisia kapineita. Kuitenkaan ei hätäni ollut niin snuri kuin ensi alussa luulin. Naapurini, jotka jo jonkun aikaa oliwat asuneet aarniometsässä ja joilla oli huonerakennukset ja pellot, tekivät minulle apua. Muutamassa wiikossa tuli pölkkyhuoneeni valmiiksi. Se tehtiin pyöreistä puunrungoista, jotka pantiin päälletyksi, ja siinä oli ikkunat kolmella puolen ja owi neljännessä seinässä.

Nyt minä siis olin uudistilallinen — siksi nimittäin sanotaan maanviljelijöitä Amerikan aarniometsässä. Useinkin asuwat uudistilalliset monen peninkulman päässä toisistaan. Jolla on waimo ja lapsia, hän kyllä saa elettyksi täällälaisessa yksinäisyydessä; mutta minä kun olin wallan yksin, niin tämä oloni useinkin oli minusta kamalata. Lähimpinä naapurinani oli hirviä, willikissoja, metsäkalkkunoita, käärmeitä, sammakoita, karhuja, kulkarohiiriä, j. m. Jos minua halutti tulla ihmisten pariin, niin täytyi käydä kuusi seitsemän wirstaa aarniometsän läpi. Kolme vuotta jaksoin minä kärsiä tällaisesta elämästä, mutta sitte mielestäni jo olin saanut tarpeekseni, sillä uteliaisuuteni oli tyydytetty. Tulikin sitte luokseni muuan mies, joka mieli ruweta asumaan tässä. Naapurini oliwat nimittäin hänelle kirjoittaneet täällä olewan kaupaksi pölkkyhuoneksen ynnä myös pel-

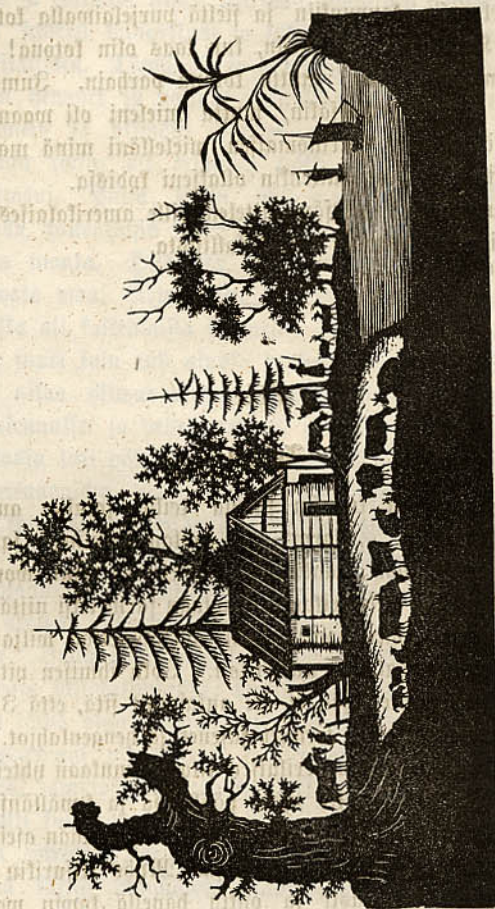
tomaita. Mies oli iloinen, kun sai ostaa valmiit kaswu-maat, ja minä möin hänelle kaikki, yksin työkalunikin. Itse läksin sitte jalkaisin Mississippin-joelle, sitte höyryweneellä New-Orleanin kaupunkiin ja sieltä purjelaiwalla kotiin takaisin. Kuinka minä iloitsin, kun taas olin kotona! Kaikkialla on hyvä olla, mutta kotona parhain. Sumala oli kanssani aarniometsästäkin, mutta mieleni oli waan kotiin ja sitä ikäwöitsin. Erinomaisen mielelläni minä matkustelen, mutta paras on kuitenkin ollakseni kodissa.

Tulewassa kirjeesäni juttelen teille amerikalaisesta farmista eli maatilasta ja uudistilallisista.

VIII.

Farmi.

Viimeis-kirjeesäni lupasin puhua teille jotakin amerikalaisesta farmista. „Farm“ on englanninkielinen sana ja merkitsee vähempää maatilaa; „farmer“ on tilan wouraja tai tilanhaltija. Amerikassa sanotaan farmeriksi niitä, jotka joko itse owat tehneet jonkun alan aarniometsää wiljamaaksi taikka ostaneet valmiin uutistilan. Joka ihmisen pitää tekemän työtä, muuten hän ei ole ansainnut sitä, että Sumala on lahjoittanut hänelle terweet jäsenet ja hengenlahjat. Ihmisen työnteko on hänen erilaisen tilansa mukaan yhteis-elämässä. Wirkamies tekee työtä päällensä ja tyhällensä, samoin myös oppiint. Sotamies oppii käyttämään aseitansa, käsityöläinen harjoittaa ammattiansa. Myös keisarikin työkentelee hylwän ahkerasti ja onkin hänellä kowin waikkeitä töitä. Menkatsottawa on jokin, joka ei työhön kykene tai jolta työtä puuttuu. Myöskin wainoihmisten pitää oleman ahkeria, niinkään lastenkin; saattawatpa pienoisetkin kehittää tiltoja, kutoa sulkasiteitä, palmikoita, pistellä ompe-

Farmi.

lumeistä eli mynsteriä, piivellä j. m. Ihminen on luotu tekemään työtä, ja toisaalta taas on niitäkin ihmisiä, joiden täytyy työtä tehdä voidakseen elää. Niin on erittäinkin maanviljelijäin laita. Nyt vien teidät amerikalaisen farmeerin luokse. Tuossa hän asuu pölkkyhuoneessa, jonka hän on rakentanut naapurien avulla. Mutta hän tarvitsee ruokaakin. Ensi aikoina häntä naapurit auttavat, lainaavat hänelle leipää ja potaatteja, mutta waan niin kauan, kunnes hän on kaatanut kaikki huoneen ympärillä seisovat puut, wääntännyt kannot ja juuret maasta ylös sekä kyntännyt ja tyhjännyt. Jos uusi farmeri on laista, niin hän voi kuolla nälkään tilallansa; mutta jos hän tekee työtä, niin hän saa enemmän satoa kuin vuodessa tarvitsee, jotta woipi myydä mitä yli on. Minä tunsin erään herra John'in, jolla oli kaunis farmi ja jonka luona asuin kokonaisen vuoden sitte kuin olin oman farmini myhönnyt.

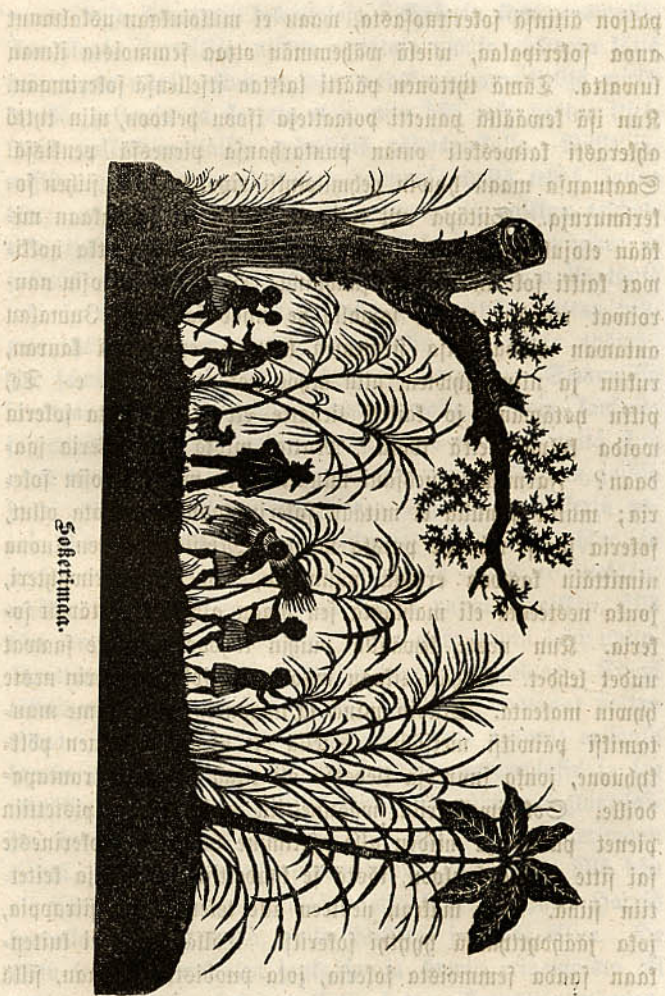
Herra John oli kauan elellyt aarniometsässä ja hänen läheisyyhteensä oli asettunut koko joukko perhekuntia; monen peninkulman laajuudella oli pölkkyhuoneita ja niiden ympärillä wiljamaita, ja herra Johnin farmi oli melkein niiden keskellä. Joka farmilla asui perhekunta, muutamilla oli palkollisiaakin, waan ei suinkaan usealla, sillä tavallisesti farmeri itse waimonensa ja lapsinensa toimittaa kaikki työt. Kirkkoa ei tällä seudulla ollut; jumalanpalveluksessa käydäseen tähtyi niiden asujanten kullea pitkät matkat. Mutta kaikki kuitenkin kaipašivat keskenäistä yhdistymistä palwemaan Sumalata, josko ei mihinkään kirkkoonkaan papin työ. Myhösikin mieltiwät asujamet panna koulun toimeen, sillä hfi-tyisten perheitten oli kowin waikea opettaa lapsiansa, kun ei kessään siihen ollut aikaa. Niinpä sitte herra John, hän kun asui kaikkein naapurien keskellä, päätti rakentaa koulutalon ja ehdotteli minua koulumestariksi. Minulla ei ollut mitään sanomista sitä vastaan ja lupasin jäädä tänne siffi kuin erään farmerin poika, joka oli lähtenyt Europaan op- pimaan ja harjautumaan koulunopettajaksi, sieltä palajaifi

talain. Muutamassa viikossa valmistui koulutalo. Siellä minä istuin lapset ympärilläni ja opetin heille uskontoa, lukemista, kirjoitusta ja luvunlaskua. Sunnuntaisin kokouduvat suuret ja pienet koulutaloon ja minä luin heille raamattua ja pidin rukouksia. Suurella mielihyvällä vielä muistelen tätä aikaa. Matkanhaluinen Risto setä oli nyt sidottuna kiinni isoksi aikaa. Saatanpa melkein sanoa sitä vuotta suloisimmaksi koko iässäni, jonka elin koulunopettajana farmilla, ja tästä virasta en luopunutkaan ennen kuin se uusi opettaja saapui paikalle. Minun koululapseni saattajivat olla euforiana teille, sillä he olivat ahkerampia kuin tavalliset koululapset Euroopassa. Muringon nousussa piti heidän ruweta auttamaan vanhempiansa karjan hoidossa ja toimittamaan kaikenlaisia askareita; koulutunnit oli minun soveltaminen näiden töiden mukaan. Te, ystäväiseni, ette voi ajatella ja arvata, kuinka monet tehtävät näillä farmerien lapsilla on. Muistakaa heitä, kun teillä joskus ei ole halua heti tehdä sitä työtä, joka tehtäväksenne on pantu. Tähtitää aina welwollisuutenne, olkaa tottelewaiiset ja elkaa milloinkaan unhottako Jumalan antamaa käskyä: „rukoile ja tee työtä!“

IX.

Sokerimaa.

Kuka lyö wetoa mun kansani? Minä sanon: kaikki lapset syövät mielellänsä sokerikakkuja, leivoksia ja marjajilloja, juovat mielellään suklaata ja muuta, joka waan makeata on. Eipä kukaan lyö wetoa, sillä ei kukaan lausu minun wäitöskäntäni vastaan, kaikki owat wakuutetut siitä, että minulla on oikein mielehistä ruoan höhystettä. Senpä wuoksi luulenkin teitä huwittawan saada kuulla jotakin sokerin kodista. Toki aika sitte kuulin puhuttawan eräästä tyttösestä, joka piti niin

Sokerimaa.

paljon äitinsä sokerituosasta, waan ei milloinkaan uskaltanut anoa sokeripalaa, vielä vähemmän ottaa semmoista ilman luvatta. Tämä tyttönen päätti laittaa itsellensä sokerimaan. Kun isä kewäällä panetti potaatteja isoon peltoon, niin tyttö ahkerasti kaimeskeli oman puutarhansa pienuksissa. Saatuaan maan hywin pehmitetyksi ripoitteki hän siihen sokerimuruja. Siitäpä nyht tuli aika juhla; ei kuitenkaan mikään elojuhla tyttöselle, waan pienille lintujille, jotka nokkivat kaikki sokerin muruset suuhunsa. Vanhemmat tosin nauroivat wahan, mutta samalla he myös sanoivat Jumalan antawan ainoastansa siemenien kasvaa, esimerkiksi lauran, rukiin ja niisun jywien, niin myös potaattien j. n. e. Te, pikku ystäväni, jo kaiteti tiedätte ett'ei walmista sokeria woida kylvää eikä koota. Mutta mistä sitte sokeria saadaan? Farmilla asuesfani minäkin joka wuosi kotosin sokeria; mutta minulla ei mitään sokerin kaswatusmaata ollut, sokeria juokki minulle puista waan. Mississippijoen luona nimittäin kasvaa erästä puunlajia, nimeltä sokeriwahteri, jonka nesteestä eli mahlasta sen maan asukkaat keittävät sokeria. Kun neste kewäällä puihin kohoaa, niin ne saawat uudet lehdet. Tähän aikaan wuotta on sokeriwahterin neste hywin makeata. Silloin minä ja naapurini muutinme muutamiksi päiwiksi metsään. Siellä oli meillä erityinen pölyhuone, jonka suuressa tiedessä oli tilaa awaroille rautapadoille. Sokeriwahteriin wäännettiin reiät, niihin pistettiin pienet putket ja niiden alle asetimme sangot. Sokerineste sai sitte walua sanfoon, tästä se kaadettiin pataan ja keitettiin siinä. Sen makean nesteen alle tekeytyi nyht siirappia, joka jäädytetyksensä hyytyi sokeriksi. Tällä tapaa ei kuitenkaan saada semmoista sokeria, jota puodista ostetaan, sillä sitä walmistetaan sokeriruowon tahi walkojuurikkaan nesteestä.

Amerikassa on suuria sokerimaita. Sokeriruokojen kypyttyä lyödään ne poikki ja kaikki neste puserretaan ulos. Tämäkin neste keitetään ja sitä sanotaan sitte sokerisannaksi, josta sittemmin isoissa waaprikkoissa suurella työllä walmis-

tetaan niin sanottuja sokeriketoja. Sokerin kaswatusmailla Amerikassa tarwitsee niiden omistaja monta ahkerata kättä hoitamaan niitä. Kun meidän maassa maanwiljelijä miellii kytntää peltonsa ja korjata eloa, niin hän joko pestaa itsellensä palkollisia taitta työmiehiä päiwäpalkalle. Niille ihmiksille, jotka tahtowat hänen luonansa työtä tehdä, sanoo hän: „minä annan teille asunnon, ruoan ja palkkaa, tahtoteko tulla palvelukseeni?“ Työntekijät suostuwat siihen ja jääwät olemaan hänen luonansa niin kauan kuin isäntänsä tahi he itse tahtowat. Amerikassa tosin myös saattaa pestata tyowäteä; mutta siellä on myöskin tapa ostaa työmiehiä samoin kuin pöhtyä ja kaappeja ostetaan. Semmoisia sanotaan orjiksi. Toisilla on jywä, woita, willoja, kankaita ja muuta tawaraa kaupaksi, toiset taas ostawat näitä, kun näitä tarwitsewat. Amerikassa pidetään orjamarckkinoita, joissa saapi ostaa mustia työntekijöitä. Ken jonkun neekerin ostaa, hän saa tehdä hänen suhteensa mitä waan tahtoo, ja neekeri ei saa koskaan lähteä herransa luota; ei sittekään, waikka tahtoisi hakea itsellensä toista palveluspaiikkaa, sillä hän on herransa oma juuri kuin mikä pöhtyä tahi pytty. Saattaapa herra vielä myöskin hänet, jos tahtoo. Tämä tällainen asia on kowiin surkeata ja se on nostanut paljon riitaa ja sotaa maailmassa. Useat herrat pitävät orjiansa hywin pahasti; mutta on niitä joukossa parempiaikin ja sen minäkin näin. Tunsin siellä Amerikassa erään englantilaisen herran, nimeltä Harris, joka oli suuren sokerimaan isäntä. Häntä neekerinsä sydämellisesti rakastiwat, sillä hän oli isänä heille ja piti heistä huolta kaikella tapaa. Harris herralla oli kaffi lasta, poika William ja tytär Alice. He usein leikkivät neekerien joukossa ja hywin erinomaista oli nähdä näitä kahta heleänwalkeata lasta pikimustain työmiesten joukossa. Heidän paras ystäwänsä kuitenkin oli Dawid, sillä hän teki kaikkia mitä suinkin woi heitä huwittaaksensa. „Mistä saisimme opettajan Williamille ja Alicelle?“ sanoi kerta Harris. Dawid oli opinhaluinen nuorukainen, hänpä

tarjoutui näiden opettajaksi. Isä nauroi sydämen pohjasta, sillä Dawid ei itsekään osannut lukea eikä kirjoittaa. Mutta lapset olivat vielä pieniä ja musta Dawid tahtoi ruweta käymään koulua oppiaksensa lukemaan ja kirjoittamaan. „No“, ajatteli isä, „jos pojalla on niin hyvä halu käydä koulua, niin käyköön sitte“. Vähitienossa oli koulu. Sinne lähetettiin Dawid ja pantiin pieninten lasten joukkoon. Hän oli niin erinomaisen ahkera ja tarkkaawainen, että opettaja pian rupeesi opettamaan häntä yksin. Dawid oppi nyt ei ainoastansa lukua ja kirjoitusta, waan myös uskonoppia, niin että woi tulla kastetuksi. Hänen wanhempansa eiwät olleet kristityitä, waan pakanoita, ja semmoisena hänkin oli tullut Afrikasta meren yli Amerikkaan. Kun hän oli kasteen saanut, olivat molemmat lapset jo kaswaneet niin suuriksi, että hän saattoi ruweta opettamaan heitä. Dawid piti heistä paljon ja he hänestä, niin että lukeminen edistyi oikein hyvin. Wäliajoilla luki Dawid hyviä kirjoja ja oppi niistä yhä enemmän, niin että saattoi monta vuotta olla lasten kotiopettajana. Kun nämät sitte lähetettiin muutamaankin Londonin koululaitokseen, seurasi Dawid myötä ja luki yliopistossa niin paljon, että pääsi papiksi. Sittenmin palasi hän Amerikkaan sekä käännnytti ja kastoi kristinuskoon paljon neekerejä.

Ei muuta kuin hyvästi nyt, lapsikullat. Jos eläksän vielä kerta tulen Amerikkaan, tottahan saan sanoa terweisiä teiltä sille hyväälle Dawidille.

X.

Teen saanti.

Tämän edellisessä kirjeessäni kerroin teille soferimaisista Amerikkaassa; tänäpänä saatte kuulla, miten teetä saadaan. Eihän tee soferitta maistu hyvästä, eikös niin, ystäväiseni? Wan-

Teen saanti.

hempanne eivät warmaanfaan anna teidän juoda semmoista teetä, jota meillä kasvaa, osittain puisfa, osittain niityillä. Wallan pienet lapset, jotka vielä kehdosfa mafaawat, saawat juoda saunakukista keitettyä teetä. Näiden pienoisten parvuesfa ajattelee äiti: „mun pikku nukkan lienee kipeä“, ja käy kohta tuomaan wähdän saunakukfia, kaataa kiehuwaa wettä päälle, juokuttaa sitte teeweden siivilän läpi, panee sokeripalan kuppiin ja antaa lapselle muutaman teelusikallisen. Kun isommat lapset owat wilustuneet ja yskiwät, niin he peitetään sänkyyn ja heillekin annetaan teetä, että tulisiwat hikeen; tämä tec on seljapuun teetä eli rintateetä.

Mutta se tee, jota aika ihmiset juovat, tuodaan samoin kuin kahwikin, Kiinasta. Sillä pojalla tahi tytöllä, joka tuntee Nisto setän ja lukee hänen kirjeitänsä, pitää aina oleman kartta käsillä. Kuka tietää Kiinasta, josta teetä saadaan? Mikä Kiina on? Etjipä se nyt kartasta. Jos äitinne tahi wanhempi sisarenne lukee teille näitä kirjeitä, hepä warmaan näyttävät, misfä Kiina on. Se suuri ja lawea maa Afiasfassa on nimeltään Kiina. Siellä asuwat Kiinalaiset, jotka pitävät hywin eriskummaisfa hattuja ja niskansa takana pitkää hiustlettä. Kiina on hywin merkkillinen maa ja Kiinalaiset owat wiifasta kansfa ja hywin taitawia käsitöiden tekijöitä. He walmistawat oiwallista silkkiä ja wahwoja pumpulikanfakaita ja erittäinkin taunista posliinia. Ehkä joku teistä on nähnyt pieniä Kiinalaisia kahwikkuppiakin? Muinoin eli Kiinan mailla eräs hywin oppinut ja hurstas mies, nimeltä Konfucius; hän sääsi Kiinalaisille hywiä lafeja ja antoi heille useita hywiä neuwoja sekä perusti uskonnon, jota useimmat Kiinalaiset tunnustawat. Tähön asti on ollut waikea päästä Kiinan maahan, jonka wuofsi ei kristityitä lähetyssaarnaajoitakaan ole saanut tulla sinne saarnaamaan niinkuin muille pakanallisille kansoille. Kiinalaiset karttawat yhytmistä muiden kansain kansfa ja tahtoifimat kaikffa ennemmin elää kuin suljettuina linnuoihin. Senpä wuofsi he rupefiwat rakentamaan muuriafin koko waltakun-

tansa ympäri. Wasta nyhkyisempinä aikoina on Europalaisille onnistunut päästä lähempään yhteyteen Kiinalaisten kansfa. Kauppamiehiä jo ennenkin pääfi sinne, mutta waan muutamiin harwoihin satamoihin. Näihin he saivat jättää tawaransa sekä waihettaa niitä teehen ja posliiniin; mutta sen tehtyä täytyi heidän heti kohta purjehtia pois eiwätkä saaneet mennä edemmäksi sydänmaille. Paljon olen matkustellut, mutta Kiinassa en vielä ole käynyt, waiffa minua kowin haluttaa tulla tuntemaan Kiinan merkkillistä kansfa. Teetä, josta nyt mielin kertoa teille, kaswaa siellä paljolta. Teepensaan lehdet riivotaan pois, kun niiden kokuamisen aika on tullut, kuivataan sitte ja jullotaan laatikkoihin. Suomeen tuodaan teetä joko purjelawalla taiffa maata myöten Siperian ja Wenäjän kautta. Jos katselite karttaa, niin näette, kuinka pitkät matkat teen pitää kulkea, ennenkuin tulee mammanne teetuosaan. Merta myöten tuotu tee ei ole niin hywää kuin se, jota kauppatukkueisfa tulee Wenäjälle, mutta tämä jälkimmäinen onkin paljoa kallimpaa.

Kun äitinne joskus antaa teidän juoda hiufan werran teetä, niin ette saa unhottaa, että teidän tulee jittä kiittää Kiinalaisia, ja että sokerin, joka sen makeaksi tekee, owat neekerit wiljelleet Amerikan Länsi-Intiasfassa. Mutta maidon, jota äiti kaataa kuppiinne, on Suomen lehmä antanut.

XI.

Sukelluskello.

Edellisissä kirjeisfäni olen teille puhunut niistä eri matkustuslaaduista, joita ihmiset nyhkyjänsä woivat käyttää. Olen fertonut matkawaunuista, joita käytetään, misfä ei ole rautateitä, niinkään höyrywaunuista sekä alutjista, joilla wesiä kuljetaan; sitte vielä ilmalawasta ja myöskin erämaan lawasta. Tänään aion sanoa pari sanaa semmoisesta kulke-

Sukelluskello.

misen tavasta, jota ei käytetä maalla, ei merellä, ei ilmassa, vaan meren pohjaan menemiseksi. Tiedättehän, lapseset, että weteen pudonneet ihmiset hukkuvat, jos eivät osaa uida taikka muut eivät wedä heitä ylös; ja nyt sanon minä saatettaman oleskella meren pohjassakin. Niitä ihmisiä, jotka rupeawat näin eriskummalliselle wesi-matkalle, sanotaan sukeltajiksi. Ihminen tarvitsee ilmaa elääksensä, hän hengittää ilmaa sisään ja taas ulos; mutta ilmattomassa paikassa täytyy hänen tukehtua. Jos hän es:ksi pantaisiin johonkin tiiviin arkkuun ja kanji kopahutettaisiin kiinni, niin hän hirmuisissa tuskissa kuolisi. Meren pohjalla on paitsi kaloja hywin paljo merkillisiä aineita, niinkuin kanniita koralleja, helmisimpukoita j. m. Ihmiset käyttävät niitä koristeiksi ja kaikille luonnon ystäville on hywin huwittawaista katella näitä esineitä. Näiden saamista warten meren pohjasta ylös ilmoihin on muuan keino keksitty. Sukeltaja lasketaan sukelluskellosa alas weteen. Matelkaapa olewaksi hywin suuri kello, joka pannaan kumoon sukeltajan päälle. Tämä siellä kellon alla kiinnittää ketjuilla itsensä kellon laitoihin. Nyt waipuu kello weteen, wettä tulee alapuolesta sisään, mutta nousee vaan noin puoliwäliin kelloa. Tämän yläpuoleen jääpi ilmaa, joka ei pääse pois. Sukeltajan suu ja nenä eivät siis ole wedessä, vaan woivat hengittää ilmaa, s. o. hän ei saata weteen kuolla. Mutta sittekään ei ihminen woi kauan olla weden alla upokissa, sillä siinä ei ole kyllä, että saa ilmaa elääksensä, vaan ilman pitää myös olla puhdasta ja raitista. Ihmisen uloshengittämä ilma on pilautunut; vähässä ajassa on hän henkimällä wetänyt itseensä kaiken puhtaan ilman kellosta ja täyttänyt tämän wahingollisella hengellä. Ja kun näin on tapahtunut, niin hänen heti täytyy tukehtua. Sukeltaja tuntee wallan hywin, milloin puhdas ilma on loppunut, ja silloin hän rawistaa rautawitjoja, joissa kello riippuu, ja hänet wedetään jälleen ylös. Sukelluskellon etupuoleessa on lasinen ikkuna, josta sukeltaja näkee ympärillensä meren pohjassa olewat esineet.

Tultuansa semmoisiin paikkoihin, missä näkee koralleja ja helmiimpukoita, antaa hän merkin laivassa olevalle wäelle, joka nyt pyyhäyttää kellon, kunnes hän on kerännyt minkä löhtää taikka tarvitsee uutta ilmaa. Nyhjiseen aikaan on myös waatteita nahasta tahji gummi-elasticumista, jotka owat niin wedenpitäviä, et'ei sukeltaja tarvitsekaan kelloa. Hän pukee nämät waatteet hylensä ikääskuin hanjikan. Silmien edessä on ikkuna. Ilmaa hän saapi putken kautta, joka riippuu sen ketjun wieresessä, jolla hän laskeutuu alas. Kuitenkin on hywin waikeata aina saada hänelle tarpeeksi raistista ilmaa. Wastenuontoista ja waarallista ainakin semmoinen sukeltajan työ on, mutta hywin ihmeellistä kuitenkin sienee siellä meren pohjalla oleminen. Saksalainen runoilija Schiller on kauniissa runoelmassaan, nimeltä „Sukeltaja“, erinomaisen kauniisti kuwaellut siellä elämisen. Hän kertoo eräästä kuninkaasta, joka wiskasi kalliin pikarin mereen ja kehoitti nuoria ritarejansa noutamaan sitä takaisin. Joka nyt tahtoi mennä pikaria etsimään, hänelle oli kova waara tarjona. Muuan nuori ritari uskalsi ruweta tähän waaralliseen yritykseen ja hänellä olikin omi löytää pikari, joka oli tarttunut korallin sakaraan. Tällä paikkaa käypä kova meriwirta sinkautti hänet takaisin ylös meren pintaan. Mutta niin onnellisesti ei useamman kerran woinut käydä. Waan oliwa kuitenkin kuningas niin julma, että wieslä toisteen wiskasi pikarin aaltojen sekaan; se rohkea nuorukainen syöksi toistamiseen itsensä mereen, mutta eipä enää palannutkaan.

Kun wästedes koulussa saatte lukea sakjaa, niin saanette oppia ulkoa tämän kauniin runoelman. Jos sitte oikein hywin osaatte lukea sen minun kuullakseni, niin minäpä mielelläni kuuntelen. Mutta jos se orailten ja huonosti käy, niin paikalla lähdenkin pois. Woikaa nyt hywin waan!

Sukeltajantouko.

Wuorikaiwanto.

Monella eri tavalla olette te, ystäväiseni, kulkeneet kansani ympäri maailmaa, milloin maalla, milloin ilmassa, milloin taas vesillä ja veden alla. Nyt aion vielä lähteä kansanne wähän matkaa maan sisään. Tätä kulkua war-ten emme tarvitse wauuja hevostimeen, emme höyryweturia, emme laiwaa emmekä sukelluskelloa, waan ainoastaan jon-kinlaisen kopsan tahi sangon, joka lasjetaan alas juuri kuin kaiwoonkin. Että maa on suuri ja lauea, sen jo tiedätte, niinkään sen olewan melkein omenan muotoisen. Mutta mitä tämän omenan sisässä on, sitä ei kenenkään ihmisen silmä vielä ole nähnyt. Oppineet miehet kuitenkin arwele-wat sen keskuksen, sen sydämen olewan tulta täynnä. Ih-miset ovat utelaisuudessaan keksineet keinoja päästäksensä maan sisään, mutta tulisyhdämeen saakka eiwät ole tulleet. Ovat waan saaneet tungetuksi pikkuisen matkaa, melkein sen verran kuin omenan kuori on itse omenan suhteen, jos maan siihen wertaamme; mutta sekin jo meidän mielestämme on melkoinen sywyys.

Niissä paikoin maata, joita ihmiset tähän asti ovat woineet tutkia, löytyy hywin merkillisiä ja arwoisia aineita, es:ksi kivihiiltä, jota käytetään kuumenmuksiksi ja lämmityk-siksi, metallia, joista lukemattomia kaluja tehdään, kuten rau-taa, waskea j. n. e. sekä kulta ja hopeata, jota rahaksi lyö-dään. Me emme ensinkään woi ajatella, kuinka ihmiset woi-sivat tulla toimeen ilman metallitta. Jos silmäilette ympä-rillenne, niin näette, miten niin monta lukematonta kalua ja kapinetta on tehty metallista: weitsi, jolla leipää leika-taan, lusikka, jolla soppaa syötte, waskikorkki, jolla leipä maksetaan. Ennenkuin tätä edemmäksi luette, pitää teidän nyt heti kohta minulle luetella kymmenen tahi kaksikymmentä eri esinettä, jotka joko kokonansa taikka waan osaksi ovat raudasta.

Menemistä maan sisään sanotaan kaiwosmutkaksi. Minä olen ollut monessa wuorikaiwannossa, minut on laskettu alas tynnyrisä ja kopsissa, yhdesä wuorimiesten kanssa taikka yksinani. Hywin kummalliselta tuntuu semmoinen pi-meään ja sywään kaiwoon laskeutuminen, yhä waan sywää sywempään, jonneka, senhän arwaatte, ei ainoatakaan walon-sädettä pääse. Sokaisella, joka sinne menee alas, on pieni lamppu sidottuna joko rinnan eteen taikka lattiin. Merkilli-sin kaikista näkemistäni wuorikaiwoksista on Wielizka'ssa, lä-hellä Krakowan kaupunkia Karpati-wuorten juurella. Sieltä ei kuitenkaan saada kivihiiliä eikä mitään metallia, waan suolaa. Tämä suolakeros sanotaan noin kuusijataa vuotta sitte tuvatuksi ihan sattumaltaan. Puolan kuninkaan Bo-leslaw VI:n puoliso oli kadottanut wiskijormuksensa. Tätä formusta ehtimiseen esittäessä löydettiin suolakeros muuta-man wuorihalkeaman pohjassa. Tässä wuorikaiwoksessa on neljä kertaa päällekyttäin ja joka kerrassa on monta moni-tuista huonetta ja salia ja käytävää, juuri kuin äärettömän suuresä palatsissa. Mutta tämän suuruista palatsia ei ole kelläkään keisarilla, sillä se on kahta peninkulmaa pitkä ja kai-kissa käytävisä on mittaa noin 120 peninkulmaa. Ajatel-kaapa nyt sitä semmoista matkan pituutta. Kun jostus kul-jette yhden peninkulman, niin senhän jo on kuinka pitkä; ja täällä saatatte kuleskella 120 sen wertaa ja aina nähdä jo-takin uutta. Itse wuorilaitoksessa on muutamia paikoin juuri kuin oliji jossakin loihutulinnassa. Kaiwoksen ollessa walaistuna suolapatfaat ja seinämät kiiltawät ja wälkkywät timanttien tavoin. Paljon muun seassa on täällä kaiwok-sessa kuusitoista lammikkoakin, joissa weneillä soudellaan. Yhdesä salissa on mitä kauniimpia koristuksia, jopa kolo-nainen kynnäkäruunun suolasta; tämä nimittäin on kiwi-suolaa, sillä keitto-suolasta ei saata tehdä semmoisia teoksia. Keitto-suolaa valmistetaan kiwisuolasta, mutta saadaan sitä meren vedestäkin. Yhteen kaiwoskertaan on rakennettu pieni kirkkokin, jossa entisiin aikoihin joka sunnuntaina pidettiin

jumalanpalvelus. Siellä on työssä tuhat työmiestä sekä kuusikymmentä hevosta, jotka vetävät suolaa semmoisiin paikkoihin, joista sitä viivutaan ja nostetaan ylös maan päälle. Näillä hevosilla ovat tallinsa maan sisäessä ja ne ovat yöstä ja päivästä täällä maan alla.

Miten ihmeellisen kaunis kuitenkin luonto on! Mihin waan matkustaa ja mihin katsoo, joka paikassa on ihmeteltävää. Meidän ympärillämme on kaikkialla luonnon ihmeitä ja ihannuksia. Ihmisen tehtäviin kuuluu pyrkiminen tuntemaan näitä ihmeitä, jotta aina enemmän saisi ihmeitä, jotta aina enemmän saisi ihmetellä Jumalan kaikkivaltiaisuutta, Jumalan viisautta, Jumalan rakkautta. Kokekaa pyrkiä tämän tarkoituksen perille, se johdattaa Jumalan tykö. Kaikilla teillä maan päällä on ainoastansa silloin jotakin arvoa, kun wiewät meitä taiwaallisen Isämme luokse, joka on maailman luoja ja ylläpitäjä ja semmoisena niin ylevä ja jalo, ja joka on suonut ihmiselle woiman töihin ja keksintöihin, jotka tietoa kartuttawat. Että vielä, lapsikullat, on toinenkin tie Jumalan tykö, se tie, jota Herramme Jesuksen elo ja olo osoittaa, senhän te tiedätte. Ilmestykset luonnon ja Jumalan sanan kautta saattawat siunauksen maan päällä ja taiwaassa. Kohdattakoon Herran armo teitä kaikkia tätä tietä! Sitä sydämensä pohjasta teille toivottaa

harras ystäwänne ja
Setänne Risto.

